

christi non bis per interruptas vices persecutionem excitabit, sed tantum semel; siquidem toto tempore quo Antichristus imperabit, diabolus solutus erit, et gentes seduceat, ut patet infra, ex cap. 20, v. 7; ergo, etc.

Itaque hæc, quæ hic à S. Joanne describuntur, intelligendo de persecutionibus quas diabolus per imperatores ethnicos excitavit, exponuntur hoc modo: Mulier seu Ecclesia tempore Romæ paganæ cruciatur ut pariat, dum in gravissimis Romanorum imperatorum persecutionibus martyrum sanguine, qui est martyriorum semen, fecunda plurimos in summo dolore filios Christo peperit. Cauda draconis tunc traxit tertiam partem stellarum, quia multi Christiani, qui videbantur lucere, et vitæ cœlestis studio inherere, persecutionum acerbitate peritæ à fide apostatarunt, et ex amore terreo iniquitate aperti erroris involuti fuerunt. Hinc S. Pionius, tempore persecutionis Decii, videns Eudemonem episcopum lapsam, et aliorum præclarorum Christianorum ruinam ministrum, apud Baronium, tom. 2, anno 254, n. 13, exclamavit: *Novo afficit supplicii genere, membratim conscindor, dum video margaritas Ecclesiæ à porcis conculari, et cæli stellæ à caudâ draconis in terram detrahi.*

Interim, non obstante persecutionum acerbitate, mulier peperit filium masculum, seu generosum fidelium cœtum, et in tormentis pro Christi nomine perferendis constantem. *Qui rectus erat omnes gentes in virgâ ferreâ, hoc est, qui severissime reget et conteret (uti habet Hebræica lectio psal. 2, unde verba desumpta sunt) omnes reproborum nationes. Unde, licet ista psal. 2 dicta sint de Christo, tamen in Apocalypsi etiam referuntur ad principalia ejus membra: nam et supra, cap. 2, v. 26, ipsemet Christus ad episcopum Thyatiræ ait: Qui vicerit et custodierit usque in finem opera mea, dabo illi potestatem super gentes, et reget eas in virgâ ferreâ, et tanquam vas figuli confringentur.* Hoc autem fiet in extremo judicio, in quo qui pro Christo Domino reliquerunt omnia, cum ipso sedebunt super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel, id est, totum mundum, etiam ipsum draconem, et ejus angulos, ut 1 Cor. 6 assertit S. Paulus. Eos non solum judicabunt, sed etiam regent in ferreâ sempternæ damnationis virgâ, et tanquam inutilia vasa confringent in gehennas. Quam gloriam Christus Dominus præsertim dabit illis qui tempore persecutionum in fide constantes permanserunt, et diabolum ac mundum cum concupiscentiâ ejus vicerunt.

Cæterum, non tantum de judicio universalis, sed etiam de illo quod modo in impios et sceleratos exercet Christus Dominus, et cum ipso sancti ejus, videntur præfata verba intelligi posse; et ita eadem intellexit S. Dionysius Alexandrinus apud Eusebium, lib. 6 Histor. ecclesiast., cap. 55, ubi de illis qui tempore Decii martyrium subierant, hæc habet: *Illi igitur divini martyres... jam Christi tanquam assessores erunt, et regni ejus consortes, participes judicii, et*

illius in hominibus judicandis sententiam approbantes ferant.

Prælium autem magnum in cœlo, seu in Ecclesiâ militante, inter draconem et S. Michaelem, et hujus de illo insignis victoria videtur contigisse tempore Galerii Maximiani, primi persecutionis auctoris. Etenim, ut testatur Eusebius, lib. 1 de Vitâ Constantini, cap. 50, ille simul atque Ecclesiæ expugnare cepit, priusquam animum suum iustorum et piorum hominum cruore inquinavit, ultio divinitus illata in eum invasit; et ex ipsâ carne exorsa pervasit ad animum. Ex improvise enim in illis corporis partibus, quas natura contextit, nascitur apostema; deinde in interioribus corporis recessibus ulcus purulentum et fistulosum; atque horum intolerabilis morsus intima depascebat viscera, quæ quidem infinitâ vermium multitudine redundarunt; unde fetor lethalis et pestifer efflatur, quandoquidem universa corporis moles, ex nimia ejus antiquâ in morbum, hellelutione et ingluvie, in immensa pinguedine erat commutata; quæ tunc putredine contabescat, intolerabile et plenum horrois spectaculum (ut fertur) propius accedentibus exhibuit. Atque demum tot ac tantis malis collectans, conscientia scelerum, quæ contra Ecclesiam admisisset, percussus, deinceps Deo suam culpam confiteri, à persecutione contra Christianos inchoatâ desistere, legibusque et edictis imperatoris Ecclesiæ illorum exedificare maturat; consuetas præces, quæ pro ipso antea fieri solent, eos jam etiam obire mandat. Ex quibus verbis liquet quòd Ecclesia, dum eam expugnabat, et quomodò evertit conabatur Galerius Maximianus, insinsem de dracone seu diabolo victoriam reportarit, ob quam, ait S. Joannes, v. 10: *Audite vocem magnam de cœlo dicentem: Nunc facta est salus, et virtus, et regnum Dei nostri, etc.*

Attamen, v. 12: *Vae tertiæ et mari, quia descendit diabolus ad vos, habens iram magnam, sciens quòd modicum tempus habet.* Videns enim quòd plurimi infideles ad fidem converterentur, et quòd Constantinus, Ecclesiæ maximè favorabilis, præ illis imperatoribus ad universalem imperii dignitatem in dies magis magisque ascenderet, facile judicabat ruinam totalem Romæ paganæ instare. Unde, v. 15, *persecutus est mulierem, quæ peperit masculum;* nam excitavit Maximinum, qui in Oriente, ut refert Eusebius, lib. cit. cap. 51, a novorum contra Christianos suppliciorum inventionem sese insolenter extulit. Nam neque ignis, ferrum, neque clavi impacti, neque agrestes belluæ, aut maris vortices illi satisfacere potuerunt; sed præter hæc omnia, peregrinum quoddam supplicii genus excogitare studuit; legemque tulit, ut sensus illi quibus lumen percipiunt, prorsus labefactarentur. Quia igitur Maximinus persecutionem majori crudelitate innovaverat, mulier seu Ecclesia rursus, ut fecerat v. 6, coacta fuit fugere in desertum locum. Et tunc, v. 15, *misit serpens ex ore suo post mulierem, aquam tanquam flumen.* Sed, v. 16, *adjuvit terra mulierem:* nimirum principes terræ arma pro Ecclesiâ

defensione assumunt, Constantinus et Licinius persecutionem Maximini sistunt, ipse Maximinus cadit, et vishiliter Dei manum sentiens, legibus et edictis, ut habet Eusebius, cap. 52, *evidenter suum errorem de diis quos sibi colendos delegisset, aperire cepit; solvuntque Deum Christianorum verum esse ipsâ experientiâ se comperisse testatus est.* Hæc tamen penitentia non minus falsa fuit quam Galerii Maximiani, ut testatur Eusebius, lib. 9 Hist. eccles., cap. ult., item Lactantius, de Morte persecut., cap. 45, 46 et 49.

Interim, v. 17: *Iratus est draco in mulierem, et tertio vires ac furorem resumens, abiit facere prælium cum reliquis de semine ejus.* Hic representatur persecutio quam diabolus ope Licinii ultimo instaurat; sed hæc brevi per Constantinum fuit extincta, uti patet ex Eusebio, lib. 10, cap. 8, et lib. 2 de Vitâ Constantini, cap. 4 et seqq.

Dices: Mulier seu Ecclesia hic, v. 6 et 14, dicitur fugisse in desertum per tres annos cum dimidio; at qui hoc non facit tempore persecutionum, de quibus statim egimus; ergo S. Joannes non videtur hic agere de persecutionibus quas contra Ecclesiam excitantur præfati imperatores ethnici, sed de persecutione Antichristi; hæc enim tribus annis cum dimidio durabit.

Prob. min., quia, ut habet Bossuet, primum tempus persecutionis inchoat anno 305, et duravit usque ad annum 311, quo Galerius Maximianus supra memoratum favorabile edictum in favorem Christianorum edidit; secundum tempus inchoat anno 312, et finitum fuit 315; tertium vero inchoat anno 319, et finitum fuit 325; adeoque hoc duravit quatuor annis. — Resp.: Neg. consequ., quia numerus ille trium annorum cum dimidio hic non debet sumi mathematicè et præcisè: siquidem videtur esse numerus mysticus, qui significat tempus imperfectum seu incompletum: nam quemadmodum numerus septenarius sæpè in Scripturâ adhiberi solet ad significandum tempus perfectum et completum, uti quæst. præc. in expos. v. 3 ex S. Aug. vidimus, ita numerus ternarius cum uno dimidio, qui est medietas septenarii, adhiberi videtur ad significandum tempus imperfectum et incompletum. Itaque numerus ille trium annorum cum dimidio hic à S. Joanne eo fine adhiberi videtur, ut insinuatur quòd tempus persecutionis, à tyrannis præfixum, nunquam completum fuerit, seu nunquam ad terminum illum pervenerit, quem sibi præfixerat persecutores. Etenim hi proposuerant tantùm fideles persequi, donec illos penitus delerent et extirparent; sed id nunquam efficere potuerunt; nec Deus nunquam permisit ut tempus persecutionis nimis diu protraheretur; sed è contra effectit ut eo præcisè tempore quo furor gentilium potestatum maximè sæviebat, tyranni à persecutionibus desistere coacti fuerint, et infeliciter perierint, ut ex supra citatis Eusebii verbis satis liquet. Et hinc dum infideles objiciebant quòd Deus Christianos in hostium potestate relinqueret, nomine totius Ecclesiæ, lib. 5 contra Celsum, respondebat Origenes quid de tempore in tempus eis respirandi otium concedere, non esset illos

deserere, sed potius suam eis protectionem sensibiliter demonstrare, quòdque eorum persecutores tali modo reprimendo, satis videretur velle Deum ut radicem sanctorum possent exterminare, nec ut eorum hostes, aut ipsi etiam principes ultra certam mensuram aut tempus possent eos affligere.

Confirmatur solutio data etiam ex eo quòd numerus duodenarius, ut dictum est cap. 4, quæst. 1, et numerus ternarius, ut vidimus quæst. præc., non capiuntur mathematicè, sed mysticè; ergo nec numerus trium annorum cum dimidio hic sumi debet mathematicè, sed optimo sensu sumi potest mysticè.

CAPUT XIII.

Joannes videt bestiam monstruosissimam ascendentem de mari, cui draco dat totum virtutem suam, et quæ propter mira quæ facit, ab innumerâ hominum multitudine adoratur, et ejus causâ adoratur draco. Hæc imperium in omnes nationes habet, ac blasphemias loquitur, et adversus sanctos pugnat. Deinde videt aliam bestiam ascendentem de terrâ, quæ habet duo cornua similia cornibus Agni. Hæc bestia ignem de cœlo descendere, et prodigia magna facit. Numerus autem nominis bestie prioris et principalis est sexcenti sexaginta sex.

QUÆSTIO PRIMA.

Quid intelligatur per bestiam quam Joannes vidit ascendentem de mari.

Postquam S. Joannes cap. præc. descripsit persecutiones contra Ecclesiam in generali, et prout se tenent ex parte demonis easdem excitantis, hoc cap. illas magis in particulari prosequitur et describit, prout se tenent ex parte tyrannorum Ecclesiæ persecutorum. Itaque v. 4 dicit: *Et vidi de mari bestiam ascendentem, habentem capita septem, et cornua decem.* Isti qui hanc visionem explicant de fine mundi, dicunt quòd bestia illa sit Antichristus; capita septem, juxta ipsos, sunt septem reges ei famulantes; et cornua decem, decem reges. *Super capita ejus nomina blasphemie, quæ omnes unâ cum Antichristo conspirant, ut Deus blasphemetur.* Attamen

Resp. et dico: Per jam memoratam bestiam non videtur posse intelligi Antichristum, sed potius intelligi videtur Romanum imperium paganum, seu ipsa Roma pagana.

Prob. 1° ex cap. 20, ubi S. Joannes agens de animalibus sanctorum, qui noluerunt adorare bestiam, sed effusione sanguinis, vel vitæ sanctitate testimonium dederunt pro Christi nomine, v. 4 ait: *Et vidi... animas decollatorum propter testimonium Jesu, et propter verbum Dei, et qui non adoraverunt bestiam, neque imaginem ejus, nec acceperunt charactrem ejus in frontibus aut in manibus suis, et vixerunt, et regnabunt cum Christo mille annis;* atqui animæ sanctorum, qui tempore Antichristi testimonium dabant pro nomine Jesu, non potuerunt cum Christo regnare mille annis; ergo per bestiam de qua in Apocalypsi non potest intelligi Antichristum.

Prob. min., quia S. P. Aug., lib. 20 de Civ. Dei,

cap. 7, et omnes communiter post ipsum per jam prememoratos mille annos intelligunt illud omne tempore intervallum quod à morte Christi ad ipsum usque Antichristi adventum defluet. « Mille annos, inquit S. doctor, pro annis omnibus lujus seculi posuit, ut perfecto numero notaretur ipsa temporis plenitudo. Millenarius enim numerus denarii numeri quadratum solidum reddit. Decem quippe decies ducta, fiunt centum, quæ jam figura quadrata, sed plana est. Ut autem in altitudinem surgat, et solida fiat, rursus centum decies multiplicatur, et mille fiunt; porro si centum ipsa aliquo modo pro universitate aliquando ponuntur, quale est illud quod Dominus omnia sua dimittenti et cum sequenti promissit, dicens: *Accipiet in hoc seculo centuplum...*, quantum magis mille pro universitate ponuntur, ubi est soliditas ipsius denariæ quadraturæ? Quod autem Scriptura longum temporis spatium numero millenario designat, probat S. doctor ex psal. 104, v. 8, ubi dicitur: *Memor fuit in seculum testamenti sui; verbi quod mandavit in mille generationes.* Jam verò cum manifestum sit quod animæ sanctorum qui tempore Antichristi pro nomine Jesu testimonium dabant, non possint cum Christo regnare illo temporis intervallo, quod ab initio Ecclesie usque ad Antichristi adventum defluet, pariter evidens est quod non possint cum ipso regnare mille annis, ac prout per bestiam non potest intelligi Antichristus. Verum cum animæ sanctorum illorum qui tempore Romæ pagana: pro nomine Jesu testimonium dederunt, toto illo intervallo temporis, quod ab initio Ecclesie usque ad Antichristi adventum defluet, in celo cum Christo regnent, rectè dicuntur in Apocalypsi cum ipso regnasse mille annis, adeoque per bestiam rectè intelligitur Roma pagana. Plura de prefato regno mille annorum infra suo loco dicemus.

Prob. 2°: Persecutio quam contra Ecclesiam hoc cap. narratur excitasse bestia, est omnino diversa ab illà quam in fine mundi excitabit Antichristus; ergo evidens videtur quod per bestiam non possit intelligi Antichristus, ac consequenter intelligi debeat Roma pagana: etenim quod per bestiam vel Antichristus, vel Roma pagana designetur, omnes admittere solent. Itaque

Prob. ant.: Persecutio quam narratur excitasse bestia, præcedit finem mille annorum, quibus cum Christo dicuntur regnasse sancti illi qui noluerunt adorare bestiam aut imaginem ejus; atqui persecutio quam excitabit Antichristus non præcedit finem istorum mille annorum, sed tantummodo, postquam hi mille anni fuerint consummati, excitabitur. Ergo persecutio quam excitavit bestia est omnino diversa ab illà quam excitabit Antichristus.

Prob. maj. et min., quia postquam S. Joannes, cap. 20, v. 4 et 6, de prefatis sanctis dixisset: *Et regnabunt cum illo* (scilicet Christo) *mille annis*, statim subjungit, v. 7: *Et cum consummati fuerint mille anni* (utique illi quibus cum Christo dicuntur regnasse isti sancti), *sovetur Satanas de carcere suo, et exibit, et*

seducet gentes quas sunt super quatuor angulos terra. Jam verò dum solutus erit Sanatas, incipiet persecutio Antichristi, uti omnes rursus admittunt, et etiã manifestè assertit S. Aug., lib. 20 de Civ. Dei, cap. 14, ubi in statim memorata Apocalypsis verba ita scribit: « Ad hoc tunc seducet (Satanas gentes), ut in bellum trahat: nam et antea modis quibus poterat per mala multa et varia seducebat. Exibit autem, ut dictum est, in apertam persecutionem, de latebris erumpet odiorum. Hæc enim erit novissima persecutio novissimo imminente judicio, quam sancta Ecclesia toto terrarum orbe patietur. » Et cap. 15 iterum de eadem persecutione sic scribit: « Hæc persecutio, quæ futura est ab Antichristo (sicut jam diximus et in hoc libro superius, et apud Danielem prophetam positum est) tribus annis et sex mensibus erit. » Ergo clarum est quod persecutio Antichristi tantummodo sit excitanda postquam prefati mille anni fuerint consummati.

Dices: Inde videtur sequi quod animæ prememoratorum sanctorum cum Christo non sint regnatura tempore persecutionis Antichristi; atqui hoc, utpote absurdum et certò falsum, admitti nequit; ergo, etc. — Resp. negando sequelam, siquidem non valet hoc argumentum: Animæ sanctorum, qui in initio Ecclesie pro Christi nomine martyrium subierunt, cum ipso regnabunt longissimo temporis intervallo, donec nimirum in fine mundi solvatur Satanas de carcere suo; ergo, dum solutus erit, non regnabunt: nam sicut ex verbis illis psal. 122: *Oculi nostri ad Dominum Deum nostrum, donec miseretur nostri, non sequitur: Ergo, cum miseratus fuerit, non erunt oculi servorum ejus ad Dominum Deum suum; ita pariter ex supra dictis non sequitur quod animæ sanctorum non sint regnatura: cum Christo tempore persecutionis Antichristi; sed hoc tantummodo sequitur, quod tempus illud quod à persecutione Antichristi usque ad extremum judicium elabetur, sub prefatis mille annis non comprehendatur, sed ab eis excludatur. Et ita videtur sentire S. Aug., supra cit. c. 13, lib. 20, de Civ. Dei, ubi postquam ad longum hanc rem discussisset, tandem ita concludit: « Remanet igitur ut cum audimus: *Sacerdotes Dei et Christi regnabunt cum illo mille annis, cum finiti fuerint mille anni, solvetur Satanas de custodia sua*, aut non regni hujus sanctorum intelligamus annos mille finiri, sed vinculi diaboli atque custodia; aut annos mille, id est, annos omnes, ut suos quæque pars habeat diversis ac propriis prolixitatibus finiendos, ampliores sanctorum regno, breviores diaboli vinculo; aut certe quoniam trium annorum et sex mensium brevissimum spatium est, computari noluisse credatur, sive quod minus Satanas vinculum, sive quod amplius videtur regnum habere sanctorum; sicut de quadringentis annis in sexto decimo hujus operis volumine disputari: quoniam plus aliquid erant, et tamen quadringenti sunt nuncupati; et talia sæpè reperitur in Litteris sacris, si quis advertat. » Ita S. Augustinus.*

Prob. 3°, quia S. Joannes hic agens de capitibus

bestiæ, v. 3 ait: *Et vidi unum de capitibus suis quasi occisum in mortem; et plaga mortis ejus curata est. Et admirata est universa terra post bestiam; atqui hæc non possunt intelligi de persecutione Antichristi; ergo, etc.*

Prob. min., quia per caput illud occisum nequit intelligi ipse Antichristus, quandoquidem, juxta opinionem illorum qui hæc interpretantur de fine mundi, Antichristus non sit caput bestie, sed ipsamet bestia; et etiã nequit intelligi unus è septem regibus Antichristo famulantibus, ut patet ex v. 12, ubi de alterà bestia dicitur: *Et potestatem prioris bestie omnem faciebat in conspectu ejus; et fecit terram et habitantes in eà adorare bestiam primam, cujus curata est plaga mortis.* Jam verò cum certum sit quod Antichristus non sit permissurus aliquem regem præter se solum adorari, clarè sequitur quod per caput istud quasi occisum, cujus curata est plaga mortis, etiã nequeat intelligi unus è septem istis regibus, qui juxta præfatam opinionem sunt capita bestie. At de Româ pagana hæc omnia optimè verificantur, ut statim videbimus; ergo per bestiam debet intelligi Roma pagana.

Porro bestia hæc dicitur ascendere de mari, eò quod ascenderit de mundi hujus commotionibus quæ per mare significantur, ut explicat S. Hieron., in cap. 7 Danielis, dicens: « Mare significat istum mundum, falsis amarisque fluctibus redundantem, sicut Dominus in parabola sagenæ misse in mare interpretatur. Unde et draco rex dicitur omnium quæ in aquis sunt, et cujus regnum principum David confringuntur capita. Et in Amos legitur: *Si descenderit in profundum maris, ibi mandabo draconi...* » Quenam verò sint septem capita hujus bestie, ipsemet S. Joannes declarat infra, cap. 17, v. 9, dicens: *Septem capita, septem montes sunt, super quos mulier sedet, et reges septem sunt.* Hi autem septem reges, prout exprimuntur in textu originali, seu Græco, sunt septem augusti, aut, ut dicit Eusebius, lib. 8 Histor. eccles., cap. 15, septem reges perfecti, seu, ut more Latinorum loquamur, sunt septem imperatores, non septem primi, sed septem illi qui ultimam persecutionem contra Ecclesiam excitârunt. Nam quod S. Joannes hic agat de persecutione ultimâ, inde liquet quod describat persecutionem illam post quam reddita est Ecclesie pax, et deinde Roma pagana vastata fuit, prout patet ex cap. 17 et 18. Porro hoc contigit post persecutionem ultimam, quæ dicitur *Diocletiani*, eò quod nomen ejus esset positum primo loco in capite edicti generalis imperatorum (de quo fit mentio apud Eusebium, lib. 8 Histor. eccles., cap. 5), vi cujus ista persecutio inchoata ac executioni mandata fuit, quæ et cæteris fuit diuturnior, et omnium crudelissima; ergo, etc. Insuper hic agitur de persecutione quæ à Romano imperio pagano excitata fuit auctoritate et nomine septem imperatorum; atqui hæc est persecutio ultima, ut patebit ex infra dicendis cap. 17; ergo, etc.

Imperatores autem isti, juxta D. Bossuet, fuerunt Diocletianus, Maximianus cognomento *Herculeus*, Constantius Chlorus pater Constantini Magni, Gal-

rius Maximianus, Maxentius, Maximinus, et Licinius. Attamen an Constantius Chlorus inter septem bestie capita numerari queat, et an non potius inter eadem numerandus sit imperator Severus (uti sustinet Calmet), discutietur infra, in responsione ad obj. 5. Per decem cornua pariter intelliguntur decem reges, prout rursus videbimus infra, cap. 17. Porro nomina blasphemie, quæ dicuntur esse in capitibus bestie, sunt falsi dii quibus septem montes erant dedicati; item sunt nomina falsorum deorum, quæ septem isti imperatores, testibus Lactantio, de Morte persecut., cap. 9 et 21, et Eusebio, lib. 9 Histor. eccles., cap. 9, sibi assumpserant. Diocletianus assumpserat nomen Jovis, unde dictus fuit *Jovius*; Maximianus nomen Herculis, et inde dictus *Herculeus*; alter Maximianus vocabatur filius Martis; Maximinus quoque assumpserat nomen Jovis. Lactantius, cap. 52, ultèrius refert quod superba illa nomina, scilicet Jupiter et Hercules, quæ Diocletianus et Maximianus assumpserant, etiã assumpta fuerint ab eorum successoribus.

Vers. 2: *Bestia quam vidi similis erat pardis, et pedes ejus sicut pedes ursi, et os ejus sicut os leonis.* Tres hæc bestie, quibus marium illud monstrum erat simile, significant tres præcipuos tyrannos, per quos bestia persecutio debebat inchoari, uti patet ex Lactantio, lib. cit., cap. 16, ubi ait: *Ab oriente usque ad occasum tres acerbissima bestie sæviebant.* Pardus per eorum varietatem designat Maximianum Herculeum, principem iniquitum, crudelem et inconstantem; Lactantius, lib. cit., cap. 26, 28, 29 et 30. Ursus Galerium Maximianum, qui ex septentrione venerat, homo ingeniosus atque fero, ac corporis habitu crasso etc. etc. etc. ursoque simili, ait Lactantius, cap. 9; qui et in deliciis habuit alere ursos, ut idem Lactantius testatur, cap. 21, dicens: *Habebat ursos ferociae ac magnitudinis suæ simillimos.* Leo designat Diocletianum, principem crudelem, et acerrimum fidelium persecutorem; cui attribuitur os leonis, propter cruenta edicta in Christianos, quæ ex ore ejus emanârunt.

Vers. 5: *Et vidi unum de capitibus suis quasi occisum.* Id contigit sub Maximino, quando quibus primis Ecclesie persecutoribus mortuis, ipse solus eam persequeretur; ac prout deum Maximinus à Constantino et Licinio fuit debellatus, et deinde cæsus, imperium idololatriæ videbatur mortuum in hujus tyranni personâ, quandoquidem tunc extitit essent persecutores, et Ecclesia gloriosum de dracone triumphum reportasset.

Et plaga mortis ejus curata est, dum scilicet publicam quam Constantinus Ecclesie acquisiverat pacem, quinquaginta circiter post annis, sustulit Julianus Apostata. Hic enim, ejurato Christianismo, imperium idololatriæ restituit, seu revivificere fecit. *Et admirata est universa terra post bestiam*, eò quod nimirum videret hanc tam inopinatam mutationem.

Vers. 4: *Et adoraverunt draconem in falsorum deorum sacrolego cultu; et adoraverunt bestiam*, id est, Julianum; ut enim invitos, et nihil tale suspicantes

in idololatriam pertraheret, se unâ cum deorum simulacris insculpi jubebat, prout refert S. Gregor. Nazianz., orat. 3; et quia gentiles imperium idololatrium, tam subito per Julianum restauratum, existimabant esse invincibile, idè dicebant: *Quis similis bestiae? et quis poterit pugnare cum eâ?*

Vers. 8: *Et data est ei potestas facere menses quadraginta duos*, hoc est, tres annos cum dimidio. Hic annorum numerus, conformiter ad ea quae cap. praec., quaest. 2, dicta sunt, designat potestatem Juliani admodum brevi tempore duraturam, uti et revera contigit; nam, ut habet Calmet, incepit anno 360 in vere, et finita fuit anno 363, quo mortuus est, quinto kalendas Julii. Porrò Julianus primò dictus est *Caesar*, deinde, invito Constantio, *Augustus*, mox ob mortem Constantii factus est unicus orbis terrarum imperator. Et idè infra, v. 7, dicitur: *Data est illi potestas in omnem tribum, et populum, et linguam, et gentem.*

Vers. 6: *Et aperuit os suum in blasphemias ad Deum, etc.* Blasphemias Juliani fuisse valde enormes, testantur omnes historici; et, ut de ceteris taceam, valde enormiter aperuit os suum in blasphemias ad Deum et ad Christum Domini, quando in pugna contra Persas se ad mortem vulneratum sensit, prout testatur Theodoretus, lib. 5 Histor. eccles., cap. 20, ubi impissimi et crudelissimi hujus tyranni interitum enarrans, ita scribit: *Ferunt porrò, ipsam tyrannum, simul ac plagam acceptam, manum protinus sanguine impletisse, illumque profecisse in aërem, ac dixisse: VICTORI, CALLEAE, et simul tum confessum esse victoriam, et blasphemiam (adè enim à mente abalienatus erat) in Deum impudenter locutum.*

Vers. 8: *Et (ethnici) adoraverunt eum omnes*, tantum numen quod opem illis tulerat, et etiam varii Christiani timidi; quorum non sunt scripta nomina in libro vitae Agni, id est, qui non erant praedestinati ad vitam aeternam.

Contra mox dicta forè aliquis regeret quòd quinto vel sexto à morte Maximini anno denuò persecutionem exclaimaverit Licinius, ac consequenter quòd tunc bestia reviviscere coepit, adeoque plaga mortis ejus curata fuerit. Verum id nihil obstat, quia licet in persecutione Licinii multum sanguinis fusus fuerit, tamen haec persecutio fuit adeo levis in comparatione aliarum, ut de eadem Sulpianus Severus, l. 2, cap. 10, dicat: *Res levioris negotii quam ut ad Ecclesiam vulnera pertineret.* Deinde Licinius non excitavit persecutionem in toto imperio, sed tantum in exigua ejus parte, ac proinde tunc non est admirata universa terra post bestiam; et multò minis data est tunc potestas faciendi bellum cum sanctis, in omnem tribum, et populum, et linguam, et gentem, ut dicitur v. 7. Ergo reviviscenda bestia non ad tempora Licinii, sed ad tempora Juliani Apostatae referri debet.

Ceterum, S. Joannes propter gravissimas quas enarraverat infidelium persecutiones, afflictus, eodem consolaturus, ait v. 9: *Si quis habet aurem, audiat; v. 10: Qui in captivitatem duxerit, in captivitatem va-*

det; qui in gladio occiderit, oportet eum gladio occidi. Hic est patientia et fides sanctorum. Ista imperatoribus ethnicis, Ecclesiam persequentibus, à parte rei venerunt. Etenim, ut supra, c. 8 et 9, quaest. 4, ex Paulo Orosio vidimus, Valerianum, qui tot fideles in vincula conjecerat, qui copiosissimum innocentem sanguinem crudeliter effuderat, à rege Persarum turpiter incarcerationi, ejusque deinde sanguis, detractâ cute, toto corpore fuaditur. Non absimilem Dei vindictam illi tyranni experti sunt. Ipse Julianus Apostata, sagittâ de caelo missâ, in bello Persico miserè perit, et totus blasphemus impurissimam animam exhalavit, eamque oreo tradidit.

Solventur argumenta.

Obj. 1.º: S. Irenaeus, toto ferè lib. 5, et Papias, qui in initio Ecclesiae floruerunt, per bestiam de qua hoc cap. agit S. Joannes, intelligunt Antichristum; atqui hi, utpote apostolorum temporis coevi, melius noverunt quid per hanc bestiam intelligatur, quam isti posteriores interpretes, qui per eandem dicunt intelligi Romanam paganam; ergo, etc. — Resp.: Neg. min., siquidem quòd S. Irenaeus, Papias, et nonnulli alii ipsis contemporanei per bestiam istam intellexerint Antichristum, nemini mirum videri debet: hi enim, cum Millennium errori addicti forent, docuerunt quòd post resurrectionem corporum sancti cum Christo sint regnaturi per mille annis in omni (licet ita tamen) voluptatum genere. Et in hoc supposito faciliè sustinere poterunt quòd etiam illi sancti, qui tempore Antichristi testimonium pro nomine Jesu dabant, sint cum Christo regnaturi mille annis, prout infra, cap. 20, asserit S. Joannes. Verum, cum istud dogma jamdudum ab Ecclesia sit rejectum, et per mille annos, de quibus in Apocalypsi, non intelligatur mille anni post resurrectionem, sed longum istud temporis intervallum quòd ab initio Ecclesiae usque ad Antichristi adventum defluet, per bestiam non potest intelligi ipse Antichristus, sed debet intelligi aliquis alius tyrannus, seu potius imperium tyrannicum, sub quo in initio Ecclesiae praefati sancti testimonium pro nomine Jesu dederunt, ac consequenter intelligenda est Roma pagana, uti ex supra dictis liquet. Unde, si S. Irenaeus et Papias textum S. Joannis de mille annis eodem modo exposuissent, quo post ipsorum tempora eundem cum S. Aug. universa exposuit Ecclesia, vix dubitandum videtur quin ipsi quoque, si tunc temporis adhuc superstites fuissent, per bestiam, non Antichristum, sed vel Romanam paganam, uti nos, aut saltem aliud imperium tyrannicum intellexerint.

Inst.: Etiam sancti illi qui tempore Romae paganae pro nomine Jesu testimonium dederunt, cum ipso non regnabunt mille annis; ergo, etc. Prob. ant., quia mille isti anni, ut supra dictum est, incipiunt immediate post mortem Christi, et finitur circa adventum Antichristi; atqui sancti illi, qui noluerunt adorare bestiam et imaginem ejus, in nostro supposito tantum initio saeculi quarti, nimirum anno 503, quo incepit persecutio Diocletiana, pro nomine Jesu testimonium dare poterunt; ergo non regnabunt cum

ipso mille annis, quandoquidem ex jam dictis mille circiter deficiant ducenti sexaginta quatuor. — Resp.: Neg. ant.; nam, licet mille isti anni incipiant immediate post mortem Christi, tamen cum per eodem nullus determinatus annorum numerus designetur, sed in vago longum istud temporis intervallum, quod in hæc novâ lege usque ad finem mundi elabatur, sancti illi, qui tempore Romae paganae pro nomine Jesu testimonium dederunt, rectè dicuntur cum ipso regnaturi mille annis, quandoquidem spatium annorum quòd à tempore Diocletiani usque ad Antichristum defluet, sit valde longum. Unde nihil obest quòd videantur delicere circiter ducenti sexaginta quatuor, qui jam elapsi erant, quandoquidem hi, si comparentur ad longissimum istud intervallum quòd usque ad finem mundi elabatur, admodum pauci reputandi sint.

Obj. 2.º: S. P. Aug. per bestiam de qua hoc Apocalypsis capite, manifestè intelligit Antichristum; ergo, etc. Prob. ant., quia in psal. 68, exponens illa verba: *Delantur de libro viventium, et cum justis non scribantur*, ita scribit: « Fratres, non sic accipere debemus, quoniam quemquam Deus scribat in libro vitae, et delet illum... Praescius est, praedestinavit omnes ante constitutionem mundi regnuros cum Filio suo in vita aeternâ. Hos conscripsit, ipsos condnet liber vitae. Denique in Apocalypsi quid ait Spiritus Dei, cum de pressuris ab Antichristo futuris loqueretur eadem Scriptura? *Consentient illi*, inquit, *omnes qui non sunt scripti in libro vitae.* Proinde sine dubitatione non erunt consensuri qui scripti sunt. Isti ergo quomodò inde delentur, ubi nunquam scripti sunt? Hoc dictum est secundum spem ipsorum, quia ipsi se scriptos putabant. Quid est, *Delantur de libro vitae?* Et ipsis constat, non illos ibi esse. » Ergo, juxta S. Aug., in hoc Apocalypsis capite non agitur de pressuris seu persecutionibus quas contra Ecclesiam excitavit Roma pagana, sed de iis quas excitabit Antichristus, ac proinde hic debet intelligi per bestiam, quam S. Joannes vidit ascendentem de mari. — Resp.: Neg. ant. et consequ., quia S. Aug. loco citato non agit de pressuris quas contra Ecclesiam dicitur excitatura bestia illa quam S. Joannes vidit ascendentem de mari, sed de iis pressuris quas dicitur excitaturus iste tyrannus, qui bestiam illam faciet reviviscere, seu qui imperium idololatrium restituet; nam à v. 5 usque ad 8 inclusivè (hujus secundi verba citat S. doctor) de tempore illo quo bestia, quae videbatur mortua, reviviscet, hic agi, manifestum et certum est. Jam verò, quamvis bestia quae videbatur mortua, juxta supra dicta, propreè loquendo, revixerit tempore Juliani Apostatae, tamen rursus reviviscet in fine mundi, siquidem etiam ipse Antichristus sano sensu imperium idololatrium restituet, quatenus nimirum *jubebit seipsum pro Deo adorari*, ut ait S. Chrysost., hom. 5 in Epist. 2 ad Thessal. Et sic cultus qui soli supremo Domino debetur, tunc rursus deleretur viliissimè et impiissimè creaturae; adeoque erit verè cultus sacrilegus et idololatrius. Et tunc etiam omnes impii Antichristum tan-

quam numen adorabunt, et pariter varii tepidi ac timidi Christiani, quorum non sunt scripta nomina in libro vitae Agni. Igitur, sicut illa verba Christi, Matth. 24, v. 14: *Et praedicabitur hoc Evangelium regni in universo orbe...*, et tunc veniet consummatio, intelliguntur de consumptione, seu sine republica Judaica, et simul etiam de consumptione saeculi seu fine mundi, ita nihil implicare videtur quominus praedicta Apocalypsis verba, licet primariò intelligantur de tempore Juliani Apostatae, tamen simul secundariò etiam intelligantur de tempore Antichristi. Et sic non male dixit S. Augustinus quòd Scriptura ibidem loquatur de pressuris ab Antichristo futuris.

Ceterum, quòd S. doctor non asseruerit per bestiam quam S. Joannes vidit ascendentem de mari, esse intelligendum Antichristum, patet ex lib. 20 de Civ. Dei, cap. 9, ubi fatetur se necdum satis inquisivisse quantum sit ista bestia. Verba ipsius loco jam citato sunt: *« Que sit porrò ista bestia, quatenus sit diligenter inquirendum, non tamen abhorret à fide rectâ, ut ipsa impia civitas intelligatur, et populus infidelium, contrarius populo fideli, et civitati Dei. »* Porrò quantum civitas fuit magis impia, et contraria civitati Dei, seu Ecclesiae, quam Roma pagana? Et quantum de populo fuerunt magis infideles et contrarii populo fideli, quam imperatores ethnici? Igitur, etiam attentâ mente S. Aug., per bestiam rectè intelligi potest Roma pagana, et per septem bestiae capita, septem imperatores.

Obj. 3.º: Circa tempora ultimæ persecutionis fuerunt novem in orbe, Romanis subjecto, imperatores, siquidem praeter septem supra memoratos, etiam tunc imperatores fuerunt Constantinus Magnus et Severus. Ergo, si S. Joannes hic egisset de persecutione ultimâ, non tantum septem, sed novem bestiae, seu Romae paganae, capita exprimeret debuisset. — Resp.: Neg. consequ., quia Constantinus magus et Severus inter bestiae capita numerari non possunt; nam in primis non potest numerari Constantinus, quia hic non tantum Ecclesiam non est persecutus, sed etiam ante baptismum religioni christiane maximè favit, quandoquidem persecutionem à Diocletiano excitatam stiterit, et Christianis liberum exercitium eorum religionis concesserit. Etenim, ut testatur Lactantius, lib. de Mort. persecut., cap. 24, *auscepto imperio Constantinus Augustus, nihil egit priusquam Christianos cultui ac Deo suo redderet. Hæc fuit prima ejus sanctio, sanctae religionis restituta, pro restituta.*

Quantum ad Severum, respondet D. Bossuet, fatendum videri quòd fuerit Christianiorum hostis, quandoquidem esset creatura Gelerii Maximiani, qui erat unus de praecipuis Ecclesiae persecutoribus. Verum, cum de dignitate imperiali ipse Severi vix fiat mentio in historiis, etiam hic inter reges perfectos, seu imperatores, de quibus agit S. Joannes, numerari non potest, ac consequenter non est unum de bestiae capitibus. Et Lactantius, lib. cit., cap. 25 et 26, vix aliquid aliud de Severo habet quam quòd fuerit creatus imperator in ordine ad gerendum bellum contra Maxentium, et quòd tunc à propriis militibus deser-

tus, et ad vitam communem redactus fuerit. Simile quid etiam habet Paulus Orosius, lib. 7, cap. 28, ubi ait: *Galerius Augustus Severum Casarem adversus Maxentium Romanum cum exercitu misit. Severus cum urbem obsideret, militum suorum scelere desertus et proditus, atque ex eo fugiens, Ravennam interfectus est.*

Attamen, hoc non obstante, dicendum videtur quod Severus non tantum fuerit creatus imperator in ordine ad bellum gerendum, sed etiam in ordine ad regendum, siquidem sub sua potestate habuit non exiguum imperii partem, ut patet ex Paulo Orosio, lib. 7, cap. 25; ubi de hac re ita scribit: *Galerius duos Casares legit (id est, elegit) Maximinum, quem in Oriente constituit, et Severum, cui permisit Italiam, ipse in Illyricum constituit.* Ex quibus verbis clarum est quod, sicut Orienti præfuit Maximinus, ita Italia præfuerit Severus; ac proinde hic æque ac iste imperialis potestate gavissus est. Et sic nihil implicat, quominus inter bestie capita numeretur Severus.

Et sane, quod inter septem bestie capita potius numerandus sit Severus quam Constantius Chlorus, satis manifestum videtur ex iis que de Constantio Chloro habet Eusebius, lib. 8 Hist. eccles., cap. 26, ubi de ipso hoc egregium profert elogium: « Qui solus inter imperatores nostre memorie, totum regni sui tempus, ut imperii dignitas postularet, exegit; et cum in aliis rebus humanissimum liberalissimumque omnibus seipsum præbuit, tum persecutionis contra nos intentæ, tum inimicæ participes factus est; sed pios Christianos, qui sub ipso vitam debebant, à damno contumeliæque penitus immunes conservavit; et neque ecclesiarum ædificia demolitus, neque aliquod scelus in nos machinatus, felicem beatumque admodum vite exitum consecutus est. » Et lib. 1 de Vita Constantini, cap. 9, de Constantio Chloro rursus ita scribit: « Cum quatuor in Romani imperii gubernandi societate iungebantur, solus hic, fodere amicitie cum Deo omnium gubernatore pacto, modum vite à cæterorum institutis alienum disparemque connectatus est. Illi enim Dei ecclesiam obsidione vastare, evertere radicibus, solo æquare, ac templa, concussis fundamentis disturbatisque, prorsus delere aggressi sunt; hic autem à nefando et detestabili illorum scelere manus integras et inviolatas continuit, neque ullâ ex parte se similem eis præbuit. » Ex quibus verbis omnino evidens est quod Constantius Chlorus non solum neque persecutionis auctor, sed ne fautor quidem fuerit; ac proinde inter septem bestie capita numerari nequit; sed ejus loco post Galerium Maximinum substituendus est Severus.

Nec refert quod Constantius Chlorus à Romanis inter deos relatus fuerit, siquidem non est inter eosdem relatus propter persecutionem Christianorum, aut propter propagationem idololatriæ, sed propter optimos mores et optimum regimen, ut testatur Eusebius, supra cit. cap. 26, dicens: *Qui primus ex imperatoribus propter singularem morum facilitatem et mansuetudinem, quæ præter cæteros præstabat, apud Romanos in deos relatus fuit, omnique splendore et di-*

gnitate, quæ imperatori debetur, post mortem honoratus.

Obj. 4^a: Etiam Maxentius, ut placeret populo Romano, cujus jam magna pars ad fidem conversa erat, in initio sui imperii mirifice favit religioni christianæ. Nam, ut rursus testatur Eusebius, lib. 8 Hist. eccles., cap. 26, illis, *qui ejus præbant imperio, in mandatis dedit, ut persecutionem contra Christianos remitterent; tantamque pietatis speciem præ se tulit, ut humanus et valde mansuetus, præ illis qui imperium ante tenuissent, cuique videretur.* Ergo, si propterea inter septem bestie capita non numeretur Constantius Chlorus, quia favit religioni christianæ, etiam inter eadem non est numerandus Maxentius. — Resp. hunc Maxentii favorem non fuisse sincerum et verum, sed tantum larvatum et fictum, prout loco citato satis clarè insinuat Eusebius, dum verbis statim objectis præmittit hæc: *Maxentius, qui Romæ tyrannidem occupare instituit, in ipso imperii sui ingressu fidem nostram se amplecti, quod populo Romano placeret, eumque blanditiis deliniret et assentatione, callidè simulavit.* Et sane quod Maxentius fuerit valde crudelis et prorsus inanis tyrannus, ac Ecclesiæ persecutor, patet ex eodem Eusebio, qui, lib. cit., cap. 27, asserit quod Maxentius et Maximinus in omni scelere genere fuerint simillimi. Et lib. 4 de Vita Constantini, cap. 27, narrat quod Maxentius cæcæ ac indomitæ libidine in christianas mulieres ferri cœperit, sed quod non potuerit omnino per suos providere, quod facilis sibi ad eas pateret aditus. Nam illæ citius vitam cum morte commutare volebant, quam corpus ei violandum permittere. Vide et ibid., cap. 29 et 30. Insuper ex Breviario Romano die 16 Januarii constat quod Maxentius S. Marcello papæ gravia supplicia minatus sit, nisi deposito pontificatu idolis immolaret. Nego igitur consequentiam, siquidem, ut ex supra dictis evidens est, Constantius Chlorus non callidè vel fraudulenter, sed omnino verè ac sincerè christianæ religioni favit, atque ab aliorum imperatorum tyrannide abhorruit; licet ei non satis fuerit auctoritatis ut illam tolleret in iis imperii provinciis ubi non imperabat; atque inde factum est ut edicta contra Christianos prolata nomine illius non secus ac aliorum imperatorum inscriberentur, et Christiani illum unâ cum tribus reliquis imperii sociis adorare, eique hostias immolare cogerentur; de quâ immolatione agit Eusebius, lib. 8. Hist. eccles., cap. 12.

QUESTIO II.

Quid intelligatur per bestiam quam S. Joannes vidit ascendentem de terrâ.

Vers. 11: *Et vidi aliam bestiam ascendentem de terrâ* Per hæc bestiam designantur novi Ecclesiæ inimici, qui argumentationibus, philosophiâ, fictis miraculis, et simulatis virtutibus religionem christianam evertere conati fuerunt. Itaque hi fuerunt præcipuè isti qui paganâ, seu physico-magicâ philosophiâ, maxime pythagoricâ, imbuti, sub Romanis imperatoribus ethnicis idololatriæ in subsidium venerunt, atque suis fallacibus scriptis et libris totum mundum, ac ipsos potissimum Romanos imperatores decipiunt, et ma-

gicis artibus seducentes, in Ecclesiam Christicam fideles excitant. Diocletiano imperante, enituit Porphyrii maxime, et Hieroclis odium in fideles, quorum posterior (teste Lactantio, de Mort. persec., cap. 16) potissimum fuit huic imperatori persecutionum auctor, et contra Christianos scriptis ipso anno 305, qui primus fuit persecutionis. Lactantius etiam, lib. 5 Inst., cap. 2, refert alium quemdam Nicomediæ tempore eodem contra Christianos tres libros scripsisse, qui quidem erat insignis philosophiæ professor, sed à cujus præceptis vita maxime abhorrebat. Illius opus jam tunc capiti contemni, et mox in oblivionis caligine jacuit: Porphyrius autem majori pollebat ingenio, et mentis acuminè, quàm aliorum quispiam, qui hæctenus Ecclesiam oppugnaverunt; idèoque præ cæteris solidius hoc præstitit. Ita Lactantius. Ipse etiam Julianus imperator eorum numero semet ascripsit, qui scriptis atque argumentationibus Christianos persequerentur, uti testantur S. Hier., epist. 84, et S. Cyrillus Alexandrinus, in Julian. Item S. Gregor. Nazianz., orat. 4, refert quod Juliani aula referatissima esset philosophis, magis, perditis hominibus, infestis fidelium inimicis, calumniatoribus, veneficis, vanitatis et ambitionis auram aucupantibus. Qui omnes nimii erant amatores Apollonii Thyanici, quillorum veluti heros ferebatur, et quem non æquare solum, verum etiam preferre audebant Jesu Christo propter fecit miracula que fuerat operatus. Illam tanquam deum, vel saltem tanquam admirabilis sanctitatis virum habebant.

Porrò prefata bestia dicitur ascendere de terrâ, quia de terrenâ ac humi repente conversatione in medium prodit. Et habet cornua duo similia Agni. Per cornua videntur intelligi hypocritæ istorum philosophorum doctrina ac vita, et virtus faciendi falsa miracula; hæc enim sunt vera cornua quibus impetitur ac seducitur simplex populus. Et sunt similia Agno, aut Agni cornibus, quia videntur instar Agni esse sancta, et servire Domino Deo. Duo agni cornua erant cœlestis doctrina et miracula; hæc imitari volebant isti philosophi, doctrinam suam diabolicam tanquam cœlestem venditantes per prestigias et falsa miracula. Loquebatur sicut draco, hoc est, ejus verba et opera sunt hypocrita, occultè ac dolosè venenata, uti solent esse sibi draconum; adeoque per omnia sua opera ac verba hæc bestia effundit venenum more draconis; idèoque diabolica illorum philosophorum ac magorum doctrina aptissima est ad decipiendum homines. Sicut enim draco, id est, diabolus decipiens Evam, locutus est per os serpentis, ita et loquebatur per os horum pseudoprophetarum.

Vers. 12: *Et potestatem prioris bestie, id est, Romæ pagane, omnem faciebat in conspectu ejus;* etenim Roma ejusque imperatores istos philosophos manebant, istique faciebant terram et habitantes in eâ adorare bestiam primam, scilicet Roman in suis idolis et imperatoribus, cujus curata est plaga mortis, tempore Juliani Apostate, ut dictum est quæst. præc.

Vers. 15: *Et fecit signa magna, etc.;* hoc est, phi-

S. S. XXX.

losophi, opulante sibi magiâ, fecerunt falsa miracula. Eunnapius, in Porphyr., plurima refert commenticia prodigia, quæ tempore Juliani acciderunt, falsas etiam resurrectiones mortuorum in vita Porphyrii, Maximi, Chrysanti, aliorumque illius avi magorum. Cum Julianus in Asiâ fuisset, multo pridem antequam christianam religionem desereret, celeberrimos philosophos et magos qui tunc florebant vidit, et præcipue summam inuit cum Maximo necessitudinem, qui quidem omnium peritissimus ferebatur. Et, ut refert rursus Eunnapius, in Maxim., Eusebii discipulus, invadens gloriæ Maximi, vel potius illum contemere simulans, ut à Juliano enixius et ipse quæreretur, quondam illi dixit Maximum veteratorem esse, ac rebus indignis vacare. Quodam die, addit ille, cum parvo thure ac verbis nonnullis visum effudit ex simulacro deæ Hecatis, professus se quoque accensurum extincta funalia, quæ manibus dea gerebat; et quæ verba cum ille vix protulisset, repetitus fulgor lampades omnes accendit. Nihil ultra quesitum fuit, ut Juliano os subliniretur; qui dixit se jam invenisse quem perquirebat, idèoque Maximo ad se evocato, sese illi tradidit. Hinc videmus quomodo sub imperatoribus ethnicis adimpletum sit quod hic de prodigijs à bestia perpetratis narrat S. Joannes.

Vers. 16: *Et faciet omnes pusillos et maguos... habere characterem in dextera manu sua aut in frontibus suis;* ut sicut devoti Christo, signati sunt signo Agni, sic devoti demonibus, gestarent characterem bestie. Unde S. Joannes hic alludit ad ethnicorum consuetudinem, in manibus vel frontibus gentium nomen istius numinis cui sese devoverant; vel aliud quoddam emblema, quod ad nomen illud spectaret. De istâ consuetudine videri potest Lucianus in deâ Syr.

Vers. 17: *Et ne quis possit emere aut vendere, nisi qui habet characterem, aut nomen bestie, aut numerum nominis ejus.* Hoc adimpletum est temporibus Diocletiani et Maximiani, uti patet ex Ven. Bedæ, tom. 3, in hymno passionis S. Justini Martyris, non illius qui passus est seculo secundo, sed istius qui in initio sæculi quarti passus est sub Diocletiano; et de quo fit mentio in Martyrologio Romano, die 12 decembris. Porrò Bedæ, loco citato, ita scribit: *Non illis emendi quidquam, aut vendendi copia, nec ipsam haurire aquam, dabatur licentia, antequam thurificarent detestandis idolis.* Non idem omnino, sed tamen simile quid etiam fecit Julianus, qui, teste Theodoro, Cyrensi episcopo, lib. 7 Hist. eccles., cap. 15, pollutis nefaris sacrificiis fontes omnes qui erant Antiochiæ et Dapline, ut nemo aquam haurire posset, quin profanis sacrificiis, quæ ibi commixta fuerant, pollueretur. Hoc ipsum fecit in pane, carne, fructibus, oleibus, aliisque rebus esculentis et poculentis omnibus, jubens aquâ idolis consecratâ aspergi quecumque in foro essent venalia. Hoc tamen non obtiit quominus indiscriminatim fideles rebus ad victum necessarijs uterentur, scientes idolum nihil esse, et S. Pauli verbis, 1 Cor. 10, v. 25, adherentes: *Omne quod in melleo venit, manducate, nihil interrogantes propter conscientiam.*

(Trento-six.)

QUÆSTIO III.

Quoniam sit bestia cujus numerus est sexcenti sexaginta sex.

Ver. 18: Qui habet intellectum, computet numerum bestie. Numerus enim hominis est; et numerus ejus sexcenti sexaginta sex. Quandoquidem supra, quest. 1. demonstrare conati sumus, quod per bestiam non possit intelligi Antichristus, hinc ulterius inde concludimus, quod S. Joan. hic non det signum ex quo postremo hujus namdi fideles poterunt jam natum ac sibi vicinum Antichristum cognoscere; ac proinde ex jam cit. Apoc. loco nequaquam se vultur Antichristum fore hominem, in ejus nomine numerata littera facient 666. Cum igitur, ut ante diximus, per bestiam intelligatur Roma pagana, manifestum est quod à S. Joanne hic designetur aliquis ex illis imperatoribus ethnicis, qui ultimam persecutionem contra Ecclesiam moverunt, in ejus nomine numerata littera faciunt 666. Et licet non sit certum quinam determinatè designetur, tamen communiter admitti solet quod vel sit Julianus Apostata, vel Diocletianus.

Porrò illi qui existimant designari Julianum, contendunt non aliud hic bestie nomen incutari, quam quo impius ille religionis nostræ transfuga toti mundo omnibusque seculis notissimus evasit; nimirum nomen Græcum ἀνο ἄνω. Hoc enim nomen præcisè numerum reddit; nam æ apud Græcos valet 1, α 80, ρ 70, ς 6, ρ 500, υ 8, ε 200; qui numeri simul juncti faciunt 666. Attamen hæc opinio non videtur commode posse sustineri.

1ª Quia est omnino incertum an illud Juliani nomen scriptum in medio fuerit ista una littera, quæ aequivaleret duabus, scilicet; sigma, et tau, an verò his duabus exaratum fuerit. Et sanè, cum supponatur esse nomen alicujus imperatoris, verò similis exaratum fuit litteris majoribus. Jam verò Græci in litteris majoribus non habent unam, quæ aequivaleret his duabus, scilicet Σ et Τ. Ergo satis evidens videtur quod nomen illud scriptum in medio fuerit non illa una, nempe; sed his duabus, nimirum Σ et Τ. Porrò in hoc supposito præfatum nomen non tantum 666, sed 1160 conficiet. Etenim, si supprimas numerum 6, quem facit ς, et ejus loco substituas numerum 200, quem facit ρ, et 500, quem facit Τ, atque his addas reliquos, quos facit cætera prædicti nominis litteræ, invenies 1160.

2ª Nomen bestie, prout ex verbis supra citatis liquet, debet esse nomen proprium alicujus hominis, quo si passim seu communiter, appellabatur et cognoscerebatur ab omnibus; atqui ἀνο ἄνω, non erat nomen proprium imperatoris Juliani, sed potius quoddam ejus cognomen, quo non ab omnibus, sed tantum ab aliquibus (puta Christianis) appellabatur ac cognoscerebatur, et quidem per contemptum, quia nimirum à religione Christiana apostataverat; ergo ἀνο ἄνω non potest esse nomen bestie.

3^a Nomen bestie aut numerum nominis ejus jubentur homines gerere in manibus, vel frontibus suis, ut liquet ex v. 17; atqui à vero prorsus alienum est

quod vel ipse Julianus, aut familiarissimus ejus magi jussissent homines gerere odiosum et contemptibile illud nomen ἀνο ἄνω, ergo, etc.

4^a Certum est quod v. 18 non agatur de nomine bestie quam Joannes vidit ascendente de terra, sed de nomine bestie prioris, seu istius cujus curata est plaga mortis; ad id ut sensus sit Numerus bestie prioris, seu ejus curata est plaga mortis, est sexcenti sexaginta sex; atqui etiam certum est quod Julianus Apostata non sit prior illa bestia, quandoquidem ipse istam bestiam reviviscere fecerit; ergo, etc.

Itaque cum S. Joannes hoc cap. præcipuè agat de persecutione Ecclesie, quæ à septem imperatoribus Romanis excitata fuit, numerus bestie debet quæri in nomine alicujus istorum imperatorum. Etenim Roma pagana hic non indigiatur nomine bestie, nisi ratione suorum imperatorum, qui Ecclesiam persecuti sunt. Dicendum igitur quod bestia, cujus numerus est sexcenti sexaginta sex, sit imperator Diocletianus. Nam numerum istum in hujus nomine inveniri manifestum est; siquidem antequam esset imperator, teste Lactantio, de Mort. persecut., cap. 9, vocabatur Diocles, quod nomen, ut dicit idem Lactantius, ibid., cap. 19, deposita purpura reassumpsit. Nominis particulari Diocles si adjungatur nomen ordinarii imperatoris dignitatis, scilicet Augustus, manifestè videtur in litteris numeralibus Latinis, quibus litteris nomen imperatoris Romani convenit scribi, numerus 666. DiocLES AVGVSTVS. DCLXVI.

Insuper quod Diocletianus hic propriè à S. Joanne designetur, etiam inde patet quod iste tyrannus fuerit primus sive principalis inter septem supra memoratos imperatores, seu bestie capita. Etenim ipse habebatur tanquam parens cæterorum, et Maximianum Herculeum, aliosque, qui tunc extiterunt, imperatores fecit, prout patet ex Paulo Orosio, lib. 7, cap. 25, item Lactantio, lib. de Mort. persecut., cap. 29. Vide Bossuet in exposit. v. 1.

Solvuntur argumenta.

Obj. 1^a: Bestia, cujus numerus est 666, probabilis videtur esse iste imperator ethnicus, cujus imaginem, v. 14 et 15, fecerunt adorari profani illi philosophi et magi, de quibus actum est quest. præc. atqui iste est Julianus Apostata, siquidem, ut ex dictis ibidem constat, profana seu physico-magico philosophiam imperator Julianus advocavit, ut præceptis suis et prestigis novam labanti idololatriæ fulcrum supponere, eamque jam toto orbe fugientem quasi postliminò revocare niteretur. Ergo, cum illa auctore, impulsore et magistro potissimum sua sit Julianus, per prememoratum bestiam non videtur alius intelligendus quam impius ille religionis nostræ transfuga. — Resp.: Transmissis maj. et min., neg. consequ.: nam non tantum sub Juliano, sed etiam sub Diocletiano profana seu physico-magica philosophia proximè evituit, ut liquet ex dictis quest. præc. Et sanè, quod S. Joannes agat de Diocletiano, ex textu manifestum est: siquidem in eo agitur de bestia prioris, cujus curata est plaga mortis, seu que tempore Ju-

lianianæ revixit; item agitur de illa bestia quæ hominibus prohibuit emere aut vendere, nisi prius thurificassent detestandis idolis, cum quorum nominibus simul inscribentibus aut insculpebantur nomina imperatorum; hoc autem non fuit prohibitum, nisi tempore persecutionis Diocletiani. Nam licet Julianus etiam simile quid fecerit, non est tamen idem quod fecerat Diocletianus, ut observavimus quest. præc. Et id etiam ulterius potest demonstrari ex SS. Basilio, orat. in Jul., et Gregor. Nazianz., orat. 5 in Jul., qui assentiunt quod hic imperator idem intenderit facere quod ante ipsum fecerat Diocletianus, ac consequenter inveniunt quod à parte rei idem non fecerit. Unde, dum Sozomenus, lib. 5, cap. 18, ait quod Julianus in hoc fuerit imitatus Diocletianum, id intelligendum est quod ipsum fuerit imitatus quoad aliquid, scilicet quoad hoc quod, sicuti Diocletianus publico edicto hominibus prohibuerat vendere aut emere, nisi prius immolassent idolis, ita Julianus noluerit ut homines sibi ad vitium necessaria procurare possent, nisi simul profanis sacrificiis polluerentur, ut rursus observavimus quest. præc. Interim tamen publicum edictum aut legem desuper nunquam edidit, sicuti ante ipsum ediderat Diocletianus; ac proinde quod hic, v. 17, dicitur, videlicet neminem potuisse emere aut vendere, nisi haberet characterem aut nomen bestie aut numerum nominis ejus, tantum competit tempore persecutionis Diocletiani.

Inst.: Bestia prior, cujus curata fuit plaga mortis, est Roma pagana, seu imperium Romanum idololatriæ, è cujus septem capitibus unum est Diocletianus, prout dictum fuit quest. 1; ergo male asseritur quod Diocletianus sit ipsamet bestia. — Resp.: Neg. consequ., quia, cum Roma pagana non indigetur nomine bestie, nisi ratione suorum imperatorum, Ecclesiam persequentium, numerus 666 non est querendus in nomine ipsius imperii, sed in nomine alicujus imperatoris; qui, quamvis sit unum è septem bestie capitibus, tamen hoc non obstante potest simul dici ipsamet bestia. Etenim quod bestie capitibus etiam simul competat nomen ipsius bestie, patet hic ex v. 2, ubi S. Joannes ait: *Et bestia quam vidit similis erat pardus. Quæ verba intelliguntur de Maximiano Herculeo, qui fuit unum è septem bestie capitibus, ut vidimus quest. 1.* Item infra, cap. 17, ubi angelus, mysterium bestie exponens, ait, v. 11: *Et bestia, quæ erat, et non est... DE SEPTEM EST, et in interitum cadit;* ubi videt quod rursus nomen bestie tribuatur unum è septem bestie capitibus.

Cæterum, quod numerus 666 non in nomine imperii, ac consequenter non in istis verbis Græcis Η ΑΛΤΙΝΗ ΒΑΣΙΛΕΙΑ, imperium Latinum, querendus sit (in quibus tamen eundem querit Kerkherdere), etiam inde demonstratur quod istud nomen sit nimis generale et vagum, ac proinde ex eodem cognosci nequeat quandonam bestia comparare debuisset, an videlicet sub Decio, an sub Valeriano, etc.; atqui tamen ex v. 18 omnino clarè patet quod S. Joannes dederit signum, ex quo homines cognoscere possent quondo-

nam bestia comparare deberet; ergo numerus 666 non in nomine Græco ipsius imperii, sed in nomine alicujus imperatoris quæri debet. Insuper dicitur quod sit numerus hominis, id est; qui reperitur in nomine alicujus hominis; ac proinde non est querendus in nomine imperii.

Obj. 2^a: Nomen bestie haud dubiè est nomen alicujus imperatoris; atqui præfatus imperator tempore sui regiminis non vocabatur Diocles, sed Diocletianus; cui si addatur nomen imperatoris dignitatis, scilicet Augustus, litteræ numeralis non 666, sed 672 conficiunt; ergo numerus nominis bestie non potest quæri in his verbis: Diocles Augustus. Etenim sicuti quis ineptè diceret quod nomen moderni pontificis, scilicet Clementis XIII, sit Carolus, tametsi ante pontificatum ita vocaretur, sic pariter ineptè videtur dici quod nomen prememorati imperatoris fuerit Diocles; quamvis, antequam esset imperator, ita appellatus sit. — Resp.: Neg. consequ., quia nomen Diocletianus non est substantialiter diversum à nomine Diocles, sed potius unum ac idem, sed magis latinizatum; ac proinde iste imperator aequè cognoscerebatur sub nomine Diocles, præsertim si ei addebatur nomen Augustus, ac sub nomine Diocletianus; et consequenter numerus nominis bestie rectè, seu cum bono fundamento, queritur in prædictis verbis: Diocles Augustus. Atverò, cum nomen Clementis sit omnino substantialiter diversum à nomine Carolus, ineptè quis diceret quod nomen moderni pontificis sit Carolus, quia sub hoc nomine jam non cognoscerebatur. Aliud foret si nomen Carolus tantum accidentaliter, seu quoad unam alteramve litteram esset immutatum, puta si diceretur Carolinus. Tunc enim modernus pontifex adhuc etiam posset vocari Carolus, siquidem aequè sub hoc ac sub illo nomine cognosci valeret.

Obj. 3^a: S. Joannes Apocalypsim scripsit Græcè; ergo numerus nominis bestie non potest quæri in præfatis verbis Latinis, sed debet quæri in verbo aut verbis Græcis. Etenim sicuti Sibile, quæ olim in nomine Christi fuiti numerum 888 prædixerunt, hunc numerum nominis ejus, scilicet ΗΧΘΙΣ, juxta computum Græcum colligi voluerunt, quia Græcè scriperunt, ita, quia S. Joannes etiam Græcè scripsit Apocalypsim, verò simile est numerum nominis bestie juxta similem Græcorum computum calculandum esse. — Resp.: Neg. consequ.: nam non obstante quod S. Joannes Apocalypsim scripsit Græcè, tamen numerus præfatus querendus est in lingua Latinà; siquidem, ut supra, quest. 1, probatum est, ea quæ hoc cap. de bestia prophetarunt S. Joannes, impleta fuerunt in imperio Romano idololatriæ, seu tempore Romæ pagane. Jam verò imperatores istius temporis non habuerunt nomina Græca, sed Latina. Ergo, cum in prophetiâ S. Joannis agatur de imperatore Latino, numerus nominis ejus pariter querendus in nomine Latino, non autem in Græco. Porrò, quidquid sit de authenticitate oraculorum Sibyllarum, respondeo numerum nominis Christi non idè præcisè colligendum fuisse juxta computum Græcum, quia, v. g., Si-

bylla Erythraea, quae praefatum numerum in nomine Redemptoris fore praedixit, Graecè scripsit, sed quia nomen Salvatoris iuxta styllum vel morem Graecorum scriptum aut pronuntiatum fuit. Verum, cum nullum nomen praefatorum imperatorum ethnicorum iuxta styllum vel morem Graecorum scriptum aut pronuntiatum fuerit, numerus 666 nominis bestiae iuxta similem Graecorum computum nequaquam calculari potest.

Inst. : In ipsa urbe Romanà tempore praememoratorum imperatorum adeo communis erat lingua Graeca, ut feminae etiam Graecè loquerentur; et, uti conqueritur poeta Juvenalis, sub Nerone,

...In Tiberim desfluxit Orontes;

id est, lingua Graecè Romam transit. Deinde inter Asiaticos, ad quos scribebat S. Joannes, Romani imperatores in numismatibus et inscriptionibus Graeco idiomate, nunquam Latino, exprimebantur, uti patet ex inscriptionibus quas refert Gruterus. Ergo nomina Romanorum imperatorum videntur isto tempore iuxta styllum Graecorum scripta aut pronuntiatum fuisse. — Resp. : Neg. consequ. nam, licet in urbe Romanà et locis adjacentibus lingua Graeca esset admodum communis, tamen inde nullatenus deduci potest quod nomina imperatorum fuerint Graeca; siquidem et hodieum lingua Gallica in plurimis Europae provincis commissiva est, et tamen hoc non obstante, nomina regum aut principum, puta Germanorum, Hispanorum, etc., non sunt nomina Gallica, nec in Diplomatum, etc., quae immediate ab ipsorum aulis emanant, idiomate Gallico exprimi solent; sed semper exprimuntur vel idiomate Latino, vel idiomate istarum provinciarum proprio. Cùm igitur idioma proprium imperii Romani esset Latinum, nomina imperatorum quoque erant Latina, et idiomate Latino in Diplomatum ab publicis edictis expressa fuerunt, prout videre est apud omnes antiquos historicos. Quamvis ergo inter istos Asiaticos, qui non callebant linguam Latinam, pro majori commoditate populi, imperatores in numismatibus Graeco idiomate expressi fuerint, hoc nobis nequaquam obest, quia isto idiomate non exprimebantur de communiter contingenti, atque insuper eo non obstante, nomina propria imperatorum fuerunt semper Latina.

Obj. 4° : Juxta antiquum Romanorum usum littera D non videtur numerum quingentorum designasse; utpote quem illi litteris Q exprimerent solebant. Unde Dominicus Baudius, vir elegantissimus ornatissimus, Epist. centur. 1, ep. 79, desperat ita scribit : *Inter litteras numerorum indices non refero D, quae plerisque imperiis videtur designare quingenta : sed puerili errore id accidit ob affinitatem hujus notae Q et D. Consulti modo factum ut Pandectae significentur per B, quod Graeci uterentur hinc notata II. . . Vidi tamen non absurdos homines, qui vulgarem hallucinationem defensum irent auctoritate Martiani Capellae, aliorumque ejus fornice. Imò in versiculis seu sententiis chronographicis, quae annis abhinc ducentis scribebantur, littera D numeralis non erat, uti inter alia demonstrari potest*

ex versibus de morte Caroli V apud Pontum Heuterum in Historià de rebus Belgicis, ad calcem, ubi inter cetera habetur hoc chrono-disticum :

Casareos fasces Ibi Ferdinande res Igno :

In Colo CoeLestis astra Magna poli.

Ergo malè cum D. Bossuet quærimus numerum bestiae 666 in praefatis vocabulis : *Dioctes Augustus*, quandoquidem haec tantum faciunt 166. — Resp. : Neg. ant. ; nam etiam Romani numerum mille litteris C D exprimerent solebant, et tamen, hoc non obstante, littera M apud ipsos designabat jam memoratum numerum, ut omnes litterati fatentur; ac proinde ex eo quod numerum quingentorum expresserint litteris Q, malè concluditur quod littera D eum sem numerum non designaverit. Quantum verò ad Dominicum Baudium, eidem præter Martianum Capellam oppono Valerium Probum, primi seculi grammaticum, cujus meminit Suetonius, lib. de claris Grammaticis. Is autem, lib. de Notis Romanorum, pag. 1478 edit. Colon. seu Heinev. anni 1622, sic habet : *C centum significat, quia prima littera ejus numeri est ; D quingenta, quia, ut nonnullis placuit, C D subsequatur ; vel, ut aliis, quia inter hanc et M, quod mille significat, quinque littere intercedunt.*

Nec dici potest auctoritatem istam enervari, non solum ob ineptas rationes quas affert Valerius Probus, sed quia ex illis ipsis, et ex toto stylo incompto ac minùs Latino istius libelli, seu illorum fragmentorum, quae edidit Dionysius Gothofredus, gravis oritur suspicio vel hunc librum non esse Valerii Probi, qui primo seu auro seculo vixit, vel certe interpolatum et corruptum esse. Istud, inquam, dici non potest : nam non enervatur auctoritas alicujus historici per hoc quod rationes ob quas narrae tale vel tale quod contigisse, non subsistant, siquidem eo non obstante potest esse fidelis in referendis factis sui temporis. Ac proinde sufficit nobis quod Valerius Probus referat, litteram D juxta antiquum Romanorum usum significasse quingenta; licet ratio quam desperat allegat videatur inepta. Quod verò attinet styllum incomptum et minùs Latinum istius libelli, inde pariter infundatè concluditur, illum vel non esse Valerii Probi, vel eundem interpolatum et corruptum esse; nam quod etiam optimi Latini non semper scribant eque elegantis stylo, sed subinde satis incompto et obscuro, manifestum est ex variis scriptis ac libellis.

Denique quod ex Heutero allatum est de versibus in morte Caroli V, etiam nihil evincit, quia inde tantum sequitur quod littera D apud quosdam particulares numeralis non haberetur, tametsi de communiter contingenti verè talis foret : eodem ferè modo quo jam ex opposito littera Y apud quosdam particulares numeralis est, tametsi de communiter contingenti talis non sit.

CAPUT XIV.

Hoc capite S. Joannes consolatur fideles qui post scriptam Apocalypsim passuri erant crudelitibus tyrannorum, seu imperatorum ethnicorum; eis exponit præmia quae à Christo Domino consecuturi sunt, atque ita animat ad firmam patientiam. Angeli annuntiant instare horam judicii Christi, atque magnae Babilonis excidium. Cultoribus bestiae infernus intentatur.

QUÆSTIO PRIMA.

Qui et quales sint centum quadraginta quatuor millia virginum.

Vers. 1 : *Et vidi, et ecce Agnus stabat supra montem Sion.* Hoc est, dum inter visas tot calamitates, ac diras persecutiones stupens et dolens hinc inde circumspexi, exhibita est mihi alia rerum facies : nimirum Agnus cum gloria stans supra montem Sion. Porro mons Sion est civitatis Jerusalem suprema arx, in qua Salomon ædificavit templum ac regium palatium. Hinc ille mons factus est singularis figura et catholice Ecclesiae, et celestis civitatis, in qua nunc regnat Christus Dominus. Et ideo ille dicit, psal. 2 : *Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum ejus, prædicans præceptum ejus; atque propterea S. Joanni Agnus apparet supra montem Sion, et apparet stans, id est, gloriosus ac resuscitatus à mortuis.*

*Et cum eo centum quadraginta quatuor millia, habentes nomen ejus, et nomen Patris ejus scriptum in frontibus suis; non nomen bestiae, sed nomen Agni ac Dei Patris; et hoc gestabant in frontibus suis : quia nempe magnum illud unigeniti Dei nomen coram imperatoribus ethnicis, et cunctis eis adhaerentibus tyrannicis ac potestativis liberà voce confessuri erant. Nonnulli putant signum istud esse sacrosancta Jesu Christi sacramenta, praesertim baptismum et confirmationem; nam hoc posterius datur in fronte; at tamen verò similis est quòd hic per illud signum intelligatur quaedam alia istorum sanctorum prerogativa, de qua supra, cap. 5, v. 12, dicitur : *Qui viderit... scribam super eum nomen Dei mei, et nomen civitatis Dei mei novae Jerusalem... et nomen meum novum.* Porro per hanc prerogativam videtur posse intelligi aureola martyrii aut sanctae virginitalis.*

Cæterum Alcazar putat praefata centum quadraginta quatuor millia esse duodecim signatorum millia, ex singulis duodecim tribubus filiorum Israel, supra, cap. 7; nam duodecies duodecim sunt centum quadraginta quatuor. At tamen id dici non potest, quia cap. 7 agit de solis Judaeis; hic verò agit etiam, et quidem praecipue, de christianis gentilibus. Longè tamen plura millia sunt, ac proinde videtur hic numerus pro indefinito et maximo numero usurpari, qualis est praedestinatorum, praesertim martyrum, qui persecutionibus omnibus, de quibus antea in hoc libro sermo fuit, restitère. Vide quae de duodecarii numeri significatione diximus cap. 4, quæst. 1.

Vers. 2 : *Et audivi vocem de caelo, tanquam vocem aquarum multarum.* Haec est vox centum quadraginta

quatuor millium, Agni triumphum exultantium. Dicitur, tanquam vocem aquarum multarum, quia erat numerosissimus populus; et Apocalypsis enim per aquas passim intelligit populos; et id patet infra ex cap. 17, v. 15. Et hinc liquet quòd centum quadraginta quatuor millia hoc loco importent non determinatum, sed indeterminatum numerum omnium utriusque sexus virginum.

Vers. 3 : *Et cantabant quasi canticum novum... et nemo poterat dicere (imò nequidem discere, ut habet textus Graecus) canticum, nisi... qui empti sunt de terrâ.* Neque angeli, neque viventes homines discere poterant vel canere hoc canticum, utpote quod martyrum duntaxat et virginum coram Deo solio concinere intererat; pro illis enim tantum compositum fuerat. Continebat quippe eos sensus qui ad illos tantum pertinebant, et ad victoriam spectabant, quam illi retulerant. *Empti sunt de terrâ, ab origine quidem ex numero mortalium sunt, sed merita sanguinis Agni illos de peccati ac mortis servitute eduxerunt, ut in caelo innocentiae suae mercede atque beati immortalitate gauderent, felicitate de gutture draconis, atque idololatrarum illocebris liberati.*

Vers. 4 : *Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati; virgines enim sunt.* Cùm juxta prophetarum styllum fornicatio idololatram significet, virginitas à sordibus sacrilegi cultus immunitatem designare videtur. Itaque secundum Bossuet et Calmet isti hoc sensu virgines sunt, quòd non ceciderint in immunditiam cultus idololatriæ, in quam tempore Romæ paganae, metu tormentorum ceciderant varii alii. Hic autem sensus non impedit, inquit idem Bossuet, quominus S. Joannes simul expresserit singularem quandam prerogativam SS. virginum, seu eorum qui illibatam virginitalis florem custodierunt; de qua prerogativa in tertiâ parte libri Pastoralis ita scribit S. Gregorius : *Singulariter canticum Agno cantare, est eum eo in perpetuum praeegetis fidelibus etiam de incorruptione carnis gaudere.* Item S. P. Aug., lib. de S. Virginitate, cap. 27, hoc modo SS. alioque virgines : *Vos offeritis ad nuptias Agni canticum novum, quod cantatis citharis vestris. Non utique tale quale cantat universa terra, cui dicitur : *Cantate Domino canticum novum; cantate Domino, omnis terra; sed tale quale nemo potest dicere nisi vos. Sic enim vos vidit in Apocalypsi quidam per ceteris dilectus Agno... Ipse vos vidit duodecies duodecim millia sanctorum citharedocum illibatae virginitalis in corpore, inviolatae veritalis in corde. Et quia sequimini Agnum quocumque ierit, scripti ille de vobis. Quòd putamus hunc Agnum ire? In quos salus et praes? Ubi, credo, sunt grandia gaudia, non gaudia saeculi hujus vana, insanie mendaces; nec gaudia, qualia in ipso regno Dei ceteris non virginibus erunt; sed à ceterorum omnium gaudiis sorte distincta. Gaudium virginum Christi de Christo, in Christo, cum Christo, post Christum, per Christum, propter Christum. Nam sunt alia alia, sed nullis talia. Ex quibus aliisque supra dictis liquet quòd per canticum novum hic intelligatur SS. martyrum ac virginum aureola.**

Porrò S. Joannes dicit esse, non novum canticum, sed quasi novum: nimirum ipsum comparat ad communem omnibus sanctis gloriam, et sic non est novum, sed duntaxat quasi novum, quia non est nisi quoddam ejus additamentum.

Hi empiti sunt ex hominibus, primitiæ Deo et Agno; hoc est, Deus per misericordiam suam illos de medio peccatorum atque idololatrarum eripuit; et à periculis et communi contagione preservavit, eosque in hæreditatem præclaram atque distinctam sibi elegit. *Primitiæ* ea dicuntur nonnunquam, quæ in re quævis optima sunt et præstantissima; quo sensu Jeremias, cap. 2, v. 5, ait Israellem Domino fuisse dedicatum veluti primitias: *Sanctus Israel Domino, primitiæ frugum ejus.* Itaque sicut Israel præ omnibus gentibus fuit electus et dilectus Deo, eique oblatas quasi primitiæ, ut esset populus ejus peculiaris, fidelis et sanctus, sic ex omnibus Christianis martyres et virgines quasi primitiæ nobilissimæ, Deoque acceptissimæ, secerantur et offeruntur; ac proinde hic vocantur *primitiæ*, quia sunt inter sanctos præstantissimi et nobilissimi. Hinc S. Hieron., lib. 4 contra Jovinianum, de Prærogativâ virginum, ita scribit: *Si virgines primitiæ Dei sunt, ergo viduæ et in matrimonio continentes erunt post primitias, id est, in secundo et tertio gradu; nec prius perditus populus salvari poterit, nisi tales hostias castitatis Deo obtulerit, et immaculatam Agnam purissimis victimis reconciliaverit.*

QUESTIO II.

De quibusdam aliis hoc caput concernentibus.

Vers. 6: Et vidit alterum angelum volentem per medium cæli, habentem Evangelium æternum. Post persecutorum interitum, et idololatricæ excidium nihil aliud restabat, nisi ut Jesu Christi Evangelium regnaret, per omnem terram annuntiaretur, et ultio repeteretur ob effusum martyrum sanguinem. Hoc autem annuntiat angelus qui hæc apparet. Gerit Evangelium æternum, ad finem usque seculorum duraturum; quâ in re, et à lege Mosâicâ distinguitur, quæ ad Messiam usque tantum duravit, et ab inani gentiliû religione, in omnibus terrarum plagis jamjam delendâ atque exterminandâ.

Vers. 7: Timete Dominum... quia venit hora iudicii ejus. Gentiles populi, qui hactenus in ignorantia caligine et Dei contemptu vixistis, incipite illum timere, adorare, amare, nisi omne justitiæ illius pondus subire velitis. Propè est ut percutiat; sed antea minas intentat, ut icetus evitandi vobis tempus suppeditet.

Vers. 8: Alius angelus secutus est dicens: Cecidit, cecidit Babylon illa magna; id est, excidium jam decretum est, jam certus est ejus interitus; Deus enim sententiam in eam pronuntiavit. Babylonis nomine Roma intelligitur, à barbaris populis qui Romanum imperium invaserunt, oppugnata, et ab Alarico capta atque direpta. S. Joannes hic alludit ad illa Jeremias verba, cap. 51, v. 8: *Subito cecidit Babylon et contrita est; vel ad illa Isaiæ cap. 21, v. 9: Cecidit, cecidit Babylon, et omnia sculptilla deorum ejus contrita*

sunt in terram. Babyloniam nondum ceciderat, quando propheta illi ita loquebatur; sed illius excidium in decretis Dei jam erat constitutum. Idipsum hoc in loco dicendum de Româ, idolorum cultui mancipatâ, et quæ fideles persequebatur. Illius vii et idololatricæ eversionem in æterno Dei iudicio jam decretam esse, et nunc instare, hic prædicit angelus. Prædictionis hujus eventus planissimè videbitur cap. 17 et 18.

Quæ à vino iræ fornicationis suæ potavit omnes gentes. Propinavit illa omnibus gentibus calicem iræ Dei, quæ justa est pena prostitutionis, et idololatricæ, in quam illos impulerat. In se ipsam omnesque sceleris sui participes Domini ultionem pertraxit.

Vers. 9: Tertius angelus explicat ea quæ duo priores prædixerant. Ait autem quòd quicumque bestiam adoraverit, vel in se illius characterem acceperit, v. 10, *bibet de vino iræ Dei... et cruciabitur igne et sulphure in inferno, in conspectu angelorum sanctorum, et ante conspectum Agni.* Agnus eorum iudex erit, angeli erunt supplicii spectatores, demones verò ministri. Ille opponit viam iræ Dei, calicem quem Babylon amatoribus suis bibendum delit. Qui liberit ex calice Babylonis, calice iræ Dei inebriabitur.

Vers. 14: Ecce nubem candidam. Ecce divini iudicii apparatus, et preludia ejus ultionis de quâ supra fuit sermo. Apparet Jesus in nobis quemadmodum sæpè in Evangelio præmonuit se venturum ad ultionem suam exercendam. *Habentem... in manu sua falceam acutam.* Proxima Domini ultio v. 14 et seq. nobis exhibetur sub imagine messis atque vindictæ; quæ figura apud prophetas est familiaris; Joel 5, v. 15: *Mittite falcem, quoniam maturavit messis; venite et descendite, quia plenum est torcular, exuberant torcularia.* Vide et Jeremiam, Thren. 1, v. 15.

Vers. 16: Demissa est terra; Romanum imperium vastatum est, Roma capta et direpta ab Alarico et iis qui cum illo venerant, anno 410.

Vers. 17: Et alius angelus exivit de templo... habens et ipse falceam acutam. Per hanc falceam significatur, capta Româ, adhuc superesse alium imperii Romani casum. Et hinc, v. 18: *Alius angelus exivit de altari, qui habebat potestatem supra ignem.* Angelus ignis significat angelum belli et divine ultionis ignem latè in omnes gentes effundentem. Nihil in Scripturis magis commune quàm bellum iramque Dei ignis nomine exhibere. *Mitte falceam tuam... quoniam maturæ sunt uvæ.* Incipe uvam secare; jam enim matura est. Replevit Roma mensuram scelerum suorum, iræ tempus advenit. Missa fuit falx, v. 19. Ura eas fuit, et in torculari iræ Dei collecta. Romanum imperium sensit ultionem quam Deus contra idololatricæ reliquias exercuit. Porrò id videtur impletum, dñm, anno 451 et 452, Attila, Hunnorum rex, et cognomento *Flagellum Dei*, septingenta hominum millia in aciem duens, Italiam pluresque alias provincias vastavit; pœnia conserta adeo horribilis, ut ei vix par ulla veterum fuerit alia. Fuisse sanguinolentissimam, indè satis

patet quòd casa utriusque fuerint centum sexaginta duo millia hominum. Atque propterea non immeritò, v. 20, additur: *Calcatus est lacus extra civitatem.* Romanæ enim urbi propter S. Leonem pontificem pepercit. *Et exivit sanguis de lacu usque ad frenos equorum per stadia millia sexcenta,* id est, per 67 circiter communes leucas. Est hic exaggeratio, per quam significatur maxima copia sanguinis, quæ tunc effusa est; totus quippe Occidens sub Attilâ sanguine iundabatur.

CAP. XV, XVI.

Joannes in celo videt septem angelos habentes septem plagas novissimas. Videt et sanctos qui vixerunt bestiam, cantantes canticum Moysi et canticum Agni. Septem angeli de templo exeunt, et ordine quisque suo phialas suas in terram, mare, flumina, etc., effundunt, ac totidem plagis gravissimis bestie sectatores feriunt.

QUESTIO UNICA.

Quondam impleta sint illa quæ hic narratur de septem plagis novissimis, phialis effusis in terram, etc.

Cap. 15, v. 1: Et vidi... angelos septem, habentes plagas septem novissimas. Angeli isti erant iræ divinx ministri, atque percussuri erant Romanam paganam, quæ notari sanctos fuerat persecuta, eorumque sanguinem effuderat. Istæ plage dicuntur *novissimæ*, quia erant ultima Dei flagella quibus percutiendum erat Romanum imperium idololatricum. Et idèò subjungitur: *Quoniam in illis consummata est ira Dei.*

Vers. 5: Apertum est templum tabernaculi testimonii in celo. S. Joannes ea quæ in celo vidit describit juxta exemplar eorum quæ in templo Jerosolymitano videbantur. Porrò tabernaculum testimonii videtur hic designare eam templi partem quæ appellabatur *Sanctum sanctorum*, in quâ erat arca fœderis, ubi majestas Domini residebat, et de propitiatorio oracula reddebatur.

Vers. 6: Et exierunt septem angeli, nimirum à Sancto sanctorum, tanquam à conspectu majestatis Dei, *habentes septem plagas,* jussu Dei in Ecclesie persecutores effundendas. *Vestiti lino mundo et candido,* veluti sacerdotes, dum ministrabant in templo. Vestis hæc significat puritatem intentionis et animi candorem quo angeli divinx justitiæ penas exequuntur, aliter longè quàm homines, qui quando secundam divinx leges de peccatoribus penas sumunt, irâ, odio et aliis nigris affectibus, quos permiscet, munditatem et candorem intentionis subinde commaculant.

Vers. 7: Et unum de quatuor animalibus, cui fortassè reliqua tria animalia hoc commiserant, quia omnium quatuor evangelistarum idem est Evangelium, sive quatuor libri unius Evangelii. Alii *unum accipiunt pro primo,* uti sæpè accipitur apud Hebræos. *Primum autem animal simile erat leoni;* ut dicitur sup., cap. 4. *Dedit septem angelis.* Deus ministerio unius evangelistarum utitur in distributione phialarum et plagarum indilendarum peccatoribus, quia peccata quæ vindicantur sunt contra legem evangelicam scriptam et mundo promulgatam à quatuor

evangelistis; aut, ut alii volunt, à primo evangelistâ per Iocoen figurato, quia hoc animal naturâ suâ maximè iracundum et vindicativum est. *Septem phialas aureas plenas iracundiæ Dei,* hoc est, variis plagis referatas, quas ad uniuscujusque phialæ effusionem Deus supra sectatores bestie effundit. Phialæ igitur istæ significant justa iudicia Dei, in quibus pena peccatoribus à Deo statuta continentur, donec eas supra ipsos effundat.

Porrò de tempore quo istæ pœnæ fuerunt inflectæ, dux celebriores circumferuntur sententiæ: nimirum una D. Bossuet, altera D. Calmet. Et quia utraque non caret suâ probabilitate, idèò etiam utramque distinctis paragraphis proponemus. Sit igitur

§ 1. *Proponitur sententia D. Bossuet.*

Resp. et dico: Juxta D. Bossuet quinque priores plage confugerunt imperantibus Valeriano et Galieno; sexta plaga convexit cum persecutoribus Valeriano, Diocletiano et Juliano; septima verò cum temporibus Honorii et Marci. Itaque, cap. 16, v. 2, ex mandato Dei abiit primus (angelus), et effudit phialam suam in terram; et factum est valnus saxum et pessimum in hominibus qui habebant characterem bestie, et in eos qui adoraverunt imaginem ejus. Per unum sevirum intelligitur pestis quæ sub Valeriano gravissimè Alexandriæ desevit ob persecutiones ab illo contra Christianos excitatas, ut patet ex S. Dionysio Alexandrino, qui illo tempore vixit, et apud Eusebium, lib. 7 Histor. eccles., cap. 17, ita scribit: *Sicut de primogenitis Aegyptiorum scriptum est, sic et nunc ingens clamor editur; non enim est domus in quâ non sit mortuus... Bellum et fames eos (nimirum idololâtras) de improviso oppressere, quæ quantum nos una cum gentilibus perferrebamus, soli tamen inter omnes, quæcumque urgebant, æquo animo sustinimus. Et tametsi liberum rerum, quas illi cum convivissent ipsi inter se, tum præterea perpessi essent, eramus ex æquo participes; pace tamen Christi, quam nobis solam clemens largitus est, rursùm mirè nos ipsos oblectavimus. Cæterum vix tum nos, tum illi, brevissimâ ad respirandum sumus intercepissime potui, cum pestis illa subito grassari cepit; res plene illis ad terendum omni metu formidolosior, ad exercendum quâvis calamitate miserior acerbiorque, et ut propriis illorum scriptor memorat, ad cogitandum solam omnium opinionum major. Verùm nobis non ejus generis patibatur, sed à Deo cum ad fidem nostram exercebant, tum ad tolerantiam animi probandam, nihil minus quam alia rerum incommodarum genera, quæ aliquando obligissent, creditis inflicta. Et sicut alicubi à nobis minime abstintit, sic in gentiles longè latèque oberravit. » Addit deinde S. Dionysius quòd gentiles suos amicos et proximos, qui agrotare inciperant, ab adibus extroderent, et in plateas semivivos projicerent, dum interim Christiani, omnes adjuvando, pestem contrahebant. Cæterum ex præcitatis verbis observandum etiam est quòd pestis illa non adeo in Christianos ac in gentiles desevit; utrum quòd Christiani illam non ut plagam, sed à virtutum exercitium à Deo*